

**Gezonde
werkplekken,
GEVAARLIJKE
STOFFEN, ZO PAK
JE DAT AAN!**

Europees Agentschap voor
veiligheid en gezondheid
op het werk

Een gezonde werkplek

Kwetsbare werknemers en gevaarlijke stoffen

Belangrijkste punten

- Beoordeling van de risico's op de werkplek en preventiemaatregelen voor gevaarlijke stoffen moeten gericht zijn op groepen werknemers met specifieke behoeften en een verhoogd risico.
- Er kan sprake zijn van een verhoogd risico doordat deze werknemers onervaren zijn, onvoldoende kennis hebben, fysiek kwetsbaarder zijn, vaak van baan veranderen of werkzaam zijn in sectoren waar weinig bewustzijn van de kwestie is of vanwege een hogere of andere fysiologische gevoeligheid (denk bijvoorbeeld aan jonge stagiairs, of vanwege verschillen tussen mannen en vrouwen).
- Specifieke groepen waaraan moet worden gedacht zijn jonge werknemers en beginnende werknemers, onderhoudspersoneel, arbeidsmigranten, werknemers in onderaanneming, werknemers met medische aandoeningen, zwangere vrouwen en vrouwen die borstvoeding geven en werknemers in dienstensectoren met een laag bewustzijn, vaak gaat dit om door vrouwen gedomineerde sectoren.
- Werknemers die op verschillende locaties werken, kunnen te maken krijgen met allerlei gevaarlijke stoffen. Een gecoördineerde samenwerking tussen de manager van de werknemers en de beheerders van de bedrijfsgebouwen is noodzakelijk. Het is van groot belang dat tussen deze partijen, met inbegrip van de werknemers zelf, relevante informatie wordt uitgewisseld.
- Werkgevers moeten hun nationale wetgeving onder de loep nemen, zodat zij op de hoogte zijn van de exacte eisen met betrekking tot veiligheid en gezondheid op het werk, verboden op soorten werk, de leeftijd waarop kinderen mogen werken, en de diverse geldende beperkingen en vereisten.

Gezonde werkplekken, gevaarlijke stoffen, zo pak je dat aan!

Het Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk (EU-OSHA) organiseerde in 2018 en 2019 een Europabrede campagne om het vermijden van risico's van gevaarlijke stoffen op de werkplek te stimuleren. Doel is de aanwezigheid van en blootstelling aan gevaarlijke stoffen op de werkplek te verminderen door mensen bewuster te maken van de risico's en van doeltreffende manieren om deze te vermijden.

Het probleem

Werkgevers moeten de veiligheids- en gezondheidsrisico's die werknemers op het werk lopen beoordelen. Bij de risicobeoordeling moet rekening worden gehouden met specifieke groepen werknemers die mogelijk meer risico lopen, bijv. jonge werknemers en beginnende werknemers, onderhoudspersoneel, arbeidsmigranten, werknemers in onderaanneming, werknemers met medische aandoeningen, zwangere vrouwen en vrouwen die borstvoeding geven en dienstverlenende werknemers zoals schoonmaakpersoneel, vaak vrouwelijke werknemers. Zij moeten de werknemers (rechtstreeks of via hun vertegenwoordigers) informeren over de preventieve en beschermende maatregelen die gerealiseerd werden om risico's te verminderen, weg te nemen of te controleren, en hen in te lichten over deze maatregelen.

Risicobeoordeling en preventiemaatregelen

Een werkgever moet nadenken over:

- de inrichting van de werkplek;
- de stoffen waaraan werknemers zullen worden blootgesteld;
- hoe zij moeten omgaan met arbeidsmiddelen;
- hoe werk en processen worden georganiseerd;
- in hoeverre scholing op het gebied van veiligheid en gezondheid nodig is;
- risico's van bepaalde stoffen, processen en soorten werk.

Alle werknemers hebben het recht om:

- te weten welke gevaren hun werkplek kent, wat zij moeten doen om hun veiligheid te waarborgen en welke maatregelen moeten worden genomen in geval van een ongeval of een noodsituatie;
- hierover informatie, instructies en scholing te krijgen bij de indiensttreding en na een verandering van functie of veranderingen op de werkplek (deze scholing moet specifiek zijn voor de functie en kosteloos zijn);
- kosteloos de nodige beschermingsmiddelen aangeboden te krijgen;
- betrokken te zijn bij veiligheids- en gezondheidskwetsies, bijvoorbeeld door vragen te kunnen stellen en eventuele onveilige praktijken of omstandigheden te kunnen melden, en hierover door hun werkgever te worden ingelicht.

Nieuwe of jonge werknemers

Oorzaken van het verhoogde risico:

- gebrek aan ervaring met werken in een bedrijfstak of op een werkplek;
- gebrek aan bekendheid met het werk en de werkomgeving;
- terughoudendheid om problemen aan de orde te stellen (of niet weten hoe);

Bij de risicobeoordeling op het werk moet rekening worden gehouden met specifieke groepen werknemers die mogelijk meer risico lopen

- zich niet bewust zijn van bestaande of potentiële risico's;
- onvoldoende volwassenen;
- indruk willen maken op collega's en leidinggevenden.

Het is mogelijk dat werknemers die nieuw zijn op een locatie:

- geen gevaren herkennen;
- geen weet hebben van 'voor de hand liggende' regels voor het gebruik van uitrusting;
- niet bekend zijn met de inrichting van de locatie, met name wanneer de gevaren van de locatie van dag tot dag kunnen veranderen;
- waarschuwingstekens en -regels negeren of de regels niet zo nauw nemen.

Voor jonge werknemers jonger dan 18 jaar gelden bijzondere regels. Of zij nu in vast dienstverband tewerkgesteld zijn of een opleiding volgen (bijv. praktijkstage lopen), zij mogen geen werkzaamheden verrichten die:

- boven hun lichamelijke of geestelijke vermogens liggen;
- hen blootstellen aan stoffen die giftig of kankerverwekkend zijn, erfelijke genetische schade kunnen veroorzaken of schadelijk kunnen zijn voor een ongeboren kind of op een andere wijze de gezondheid van de mens chronisch kunnen schaden;
- risico's met zich meebrengen die zij door hun gebrek aan ervaring of scholing of onvoldoende aandacht voor de veiligheid waarschijnlijk niet herkennen of vermijden.

Personen jonger dan 18 jaar, maar boven de leerplichtige leeftijd, kunnen het bovengenoemde werk onder zeer bijzondere omstandigheden doen wanneer:

- het werk van essentieel belang is voor hun beroepsopleiding;
- het werk wordt verricht onder toezicht van een deskundige;
- risico's tot een minimum worden beperkt.

Werkgevers moeten:

- risico's beoordelen voordat jonge of nieuwe werknemers van start gaan en zich bewust zijn van de stoffen waarmee zij in contact kunnen komen;
- hen passende werkzaamheden laten verrichten, daarbij rekening houdend met hun kennis en ervaring;
- niet alleen kijken naar werknemers in voltijds dienstverband, maar ook naar losse krachten, bijvoorbeeld personen die worden ingehuurd om in het weekend of tijdens schoolvakanties te helpen en personen die een beroepsopleiding of een praktijkstage doen;

- het nodige georganiseerd hebben, waaronder nader omschreven toezichtsregelingen, en ervoor zorgen dat de leidinggevenden de deskundigheid en tijd hebben om hun taken uit te voeren;
- scholing op maat bieden. Het kan zijn dat een jongere niet bekend is met een aantal 'voor de hand liggende' risico's.

Als jonge werknemers twijfels hebben over de veiligheid van een bepaald aspect van hun functie, hebben zij het recht en de verantwoordelijkheid om hun zorgen te delen met hun leidinggevende. Zij hebben uiteindelijk het recht om onveilig werk te weigeren.

Arbeidsmigranten of tijdelijke werknemers

Werkgevers moeten met name letten op de volgende zaken:

- taal- en communicatiekwesties;
- basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en rekenen, fysieke kenmerken, algemene gezondheid en relevante werkervaring;
- of de beroepskwalificaties compatibel zijn met de kwalificaties die in het land vereist zijn, en of zij echt zijn;
- de mogelijke effecten van de zinswijzen en aannames van nieuwe werknemers in het land of van andere werknemers naar hen toe.

Het kan zijn dat werknemers de veiligheids- en gezondheidsscholing/-instructies niet begrijpen. Het kan met name zijn dat zij:

- cruciale veiligheidsgerelateerde informatie die zij van collega's krijgen verkeerd begrijpen of deze informatie niet kunnen gebruiken om anderen in een noodsituatie te waarschuwen;
- niet in staat zijn om effectief met de leidinggevenden te communiceren;
- elkaar niet begrijpen, ook niet als zij uit dezelfde regio in de wereld komen of tot soortgelijke etnische groepen behoren;
- geen gevaren herkennen;
- geen weet hebben van 'voor de hand liggende' regels voor het gebruik van uitrusting;
- niet bekend zijn met de inrichting van de locatie, met name wanneer de gevaren van de locatie van dag tot dag kunnen variëren, bijv. in de bouw- of schoonmaaksector.

Werkgevers moeten:

- ervoor zorgen dat uitzendbureaus en ondernemingen die gebruikmaken van door hen geleverde tijdelijke werknemers, beschikken over duidelijke, gecoördineerde regelingen voor de uitwisseling van veiligheids- en gezondheidsinformatie voordat tijdelijke werknemers of werknemers in kort dienstverband starten met werken;
- ervoor zorgen dat uitzendbureaus die tijdelijke werknemers leveren in voorkomend geval geschiktheidscontroles uitvoeren;
- de introductie zorgvuldig plannen, waar mogelijk met behulp van foto's van gevaren, en informatie van goede kwaliteit verstrekken in duidelijke, eenvoudige taal of in de taal van de werknemer.

Werknemers met medische aandoeningen

Personen met medische aandoeningen kunnen gevoeliger zijn voor de gezondheidseffecten van blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Sommige stoffen kunnen bijvoorbeeld ervoor zorgen dat gevoeligheid hiervoor groter wordt voor de huid of de luchtwegen. Wanneer werknemers hiervoor extra gevoelig zijn, dan moet verdere blootstelling worden voorkomen, bijvoorbeeld door hun een functie toe te wijzen waar geen kans op blootstelling is. Werknemers met een beschadigde huid, waaronder open snijwonden, zijn gevoeliger voor blootstelling via de huid aangezien chemische stoffen sneller in het lichaam kunnen terechtkomen dan wanneer de huid intact is.

Als bepaalde medische aandoeningen erger worden door blootstelling op het werk kan gezondheidstoezicht helpen om dit te bewaken. Indien dit het geval is, moeten de beroepsmatige -blootstellingspatronen van de betrokkene bestudeerd worden en dient te worden besloten of een betere controle nodig is en/of het nodig is de betrokkene weg te halen van de plek van blootstelling.

Zwangere werknemers of werknemers die borstvoeding geven

Volgens Richtlijn 92/85/EEG mogen zwangere werknemers en werknemers tijdens de lactatie in geen enkel geval verplicht worden om werkzaamheden te verrichten waarbij zij volgens de evaluatie het risico lopen op blootstelling aan agentia die hun veiligheid of gezondheid in gevaar brengt. Werkgevers moeten ieder risico voor de veiligheid of de gezondheid en iedere terugslag op de zwangerschap of de lactatie beoordelen en adequate maatregelen treffen.

Deze werknemers kunnen risico lopen door processen, arbeidsomstandigheden of biologische en chemische agentia, en deze risico's zullen variëren afhankelijk van hun gezondheid en de verschillende stadia van de zwangerschap. De risico's zijn onder meer:

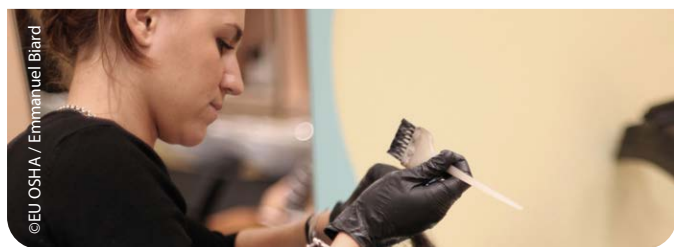
- blootstelling aan infectieziekten;
- blootstelling aan lood;
- blootstelling aan andere gevaarlijke stoffen.

Deze risico's hoeven niet afzonderlijk te worden beoordeeld, maar als onderdeel van de algemene risicobeoordeling. Werkgevers moeten mogelijk gedurende de zwangerschap van de werknemers risicobeoordelingen uitvoeren en:

- de arbeidsomstandigheden en/of werktijden tijdelijk aanpassen;
- geschikt alternatief werk aanbieden, of
- de werkneemster betaald verlof geven.

Werknemers willen misschien advies van artsen of verloskundigen delen met werkgevers of bedrijfsartsen, zodat deze informatie in risicobeoordelingen kan worden gebruikt.

Werknemers in dienstverlenende beroepen en genderkwesties

Vrouwen en mannen werken in verschillende beroepssectoren en vervullen binnen die sectoren verschillende taken. Daarom worden ze naar verwachting aan verschillende gevaarlijke stoffen blootgesteld. Vrouwelijke werknemers overheersen in dienstensectoren, waar doorgaans de bewustwording van risico's van gevaarlijke stoffen gering is, zoals de schoonmaak of de gezondheidszorg.

Er zijn ook genderverschillen wat betreft de manier waarop sommige gevaarlijke stoffen in het lichaam worden gemetaboliseerd of zich ophopen.

In de risicobeoordeling moet rekening worden gehouden met genderkwesties, waarbij minder voor de hand liggende gevaren en gezondheidsproblemen die vaker voorkomen bij vrouwelijke werknemers in kaart moeten worden gebracht. Dit moet onder meer bestaan uit:

- het beoordelen en meten van gevaarlijke stoffen die voorkomen in door mannen en vrouwen gedomineerde functies;

- het bestuderen van specifieke effecten van gevaarlijke chemische stoffen op de gezondheid van vrouwen, waaronder de vruchtbaarheid, en het initiëren van specifieke activiteiten om de blootstelling van vrouwen te verminderen;
- vrouwelijke en mannelijke werknemers op gestructureerde wijze vragen welke problemen zij bij hun werk ondervinden;
- het vermijden van eerste aannames over wat 'triviaal' is en wie kan worden blootgesteld;
- het beschouwen van het voltallige personeel (met inbegrip van bijvoorbeeld schoonmaakpersoneel en dienstverlenende werknemers);
- vrouwen aanmoedigen kwesties te melden die volgens hen van invloed kunnen zijn op hun gezondheid en veiligheid op het werk, alsmede gezondheidsproblemen die met het werk verband kunnen houden;
- het uitvoeren van relevant gezondheidstoezicht voor de banen van mannelijke en vrouwelijke werknemers;
- ervoor zorgen dat de verantwoordelijke beoordelaars voldoende informatie en scholing hebben gekregen over genderkwesties met betrekking tot veiligheid en gezondheid op het werk;
- aandacht besteden aan de diverse arbeidskrachten en dienovereenkomstig werk en preventiemaatregelen aanpassen (bijv. door de beschermingsmiddelen zo te kiezen dat deze tegemoetkomen aan de behoeften van de individuele personen, geschikt voor vrouwen en 'niet-gemiddelde' mannen);
- het betrekken van vrouwelijke werknemers bij de besluitvorming en de tenuitvoerlegging van oplossingen;
- ervoor zorgen dat zowel vrouwen als mannen naargelang hun functie afgestemde informatie en scholing op het gebied van veiligheid en gezondheid krijgen, en ervoor zorgen dat dit ook met deeltijdwerkers, tijdelijke werknemers en uitzendkrachten gebeurt.

Bronnen: Webpagina's van EU-OSHA en de Britse dienst gezondheid en veiligheid (Health and Safety Executive) over kwetsbare werknemers (<http://www.hse.gov.uk/vulnerable-workers/>).

Meer informatie

OSHWiki-artikel: Gevaarlijke stoffen en kwetsbare groepen
https://oshwiki.eu/wiki/Dangerous_substances_and_vulnerable_groups

Webpagina's van EU-OSHA over jongeren (<https://osha.europa.eu/nl/themes/young-workers>) en vrouwen en gezondheid en veiligheid op de werkplek (<https://osha.europa.eu/nl/themes/women-and-health-work>)

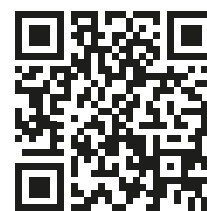
Factsheet 43: Genderdimensie in de risicoanalyse
<https://osha.europa.eu/nl/tools-and-publications/publications/factsheets/43/view>

Factsheet 64: Bescherming van jongeren op het werk
<https://osha.europa.eu/nl/tools-and-publications/publications/factsheets/64/view>

E-fact 66: Onderhoud en gevaarlijke stoffen <https://osha.europa.eu/nl/tools-and-publications/publications/e-facts/e-fact-66-maintenance-and-hazardous-substances/view>

E-fact 41: Schoonmaakpersoneel en gevaarlijke stoffen
<https://osha.europa.eu/nl/tools-and-publications/publications/e-facts/efact41/view>

#EUhealthyworkplaces

www.healthy-workplaces.eu